

Література:

1. Артюшенко, О. Сучасні риси української ментальності. *Нова парадигма*. 2014. Вип. 2. С. 135-142. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nopa_2014_120_15.pdf
2. Ємельянова, І. А. «Соціально-історичні аспекти формування української ментальності.» Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Соціологія 84, Вип. 71. 2008. С. 58-61. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npchdusoc_2008_84_71_11.pdf
3. Проблеми теорії ментальності : проект «Наукова книга» / Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; відп. ред. М. В. Попович. Київ : Наукова думка, 2006. 403 с.
4. Стражний. О. С. Український менталітет : ілюзії, міфи, реальність. Київ: Книга, 2008. 366 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/423267.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-15>

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Шостак В. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри культурології*

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Ковч О. І.

*студент I курсу магістратури факультету культури та мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

У світлі сучасних викликів та змін у сфері культури, виникає необхідність у розгляді інноваційних підходів та моделей державної культурної політики на міжнародному рівні. Зростання глобалізації та взаємодії між національними культурами вимагає пошуку новаторських методів управління культурними процесами.

Програма «Культура–2000», запропонована Європейською Комісією у травні 1998 року на період 2000–2004 роки і подовжена на 2005–2006 роки, а також програма «Культура» на 2007–2013 роки, мали за мету

створення в Європі єдиного культурного простору, ґрунтованого на культурному розмаїтті країн та їх спільній культурно-історичній спадщині. Незалежно від термінів реалізації конкретних програм, вони відзначаються стратегічною метою культурної політики Європейського Союзу. Перехід України до євроінтеграції вимагає урахування цієї мети, що в свою чергу ставить перед Україною два важливі завдання.

Перше завдання – це переосмислення власної культурної ідентичності, оцінка її відповідності потребам розвитку особистості та консолідації населення України в єдиній політичній нації та її вписання в європейський культурний контекст.

Друге завдання – розробка культурної політики, яка враховуватиме вищезазначені потреби та буде відповідати основним принципам культурної політики ЄС та інших європейських країн [1].

При визначенні моделі національної культурної політики України важливо не тільки враховувати привабливість зарубіжного досвіду, але й враховувати власні суспільні, політичні, та культурні традиції, а також економічний стан, загальну культурну атмосферу та окремі її галузі, а також міжнародні виклики, що стоять перед країною. Для України, йдучи шляхом культурної політики, більш прийнятною може бути помірковано патерналістська модель, подібна тій, що функціонує у Франції. Ступінь поміркованості повинен визначати баланс між вільним культурним розвитком особистості, потребами різних соціальних груп та нації в цілому, оскільки без цього життєздатність та конкурентоспроможність української культури можуть бути під загрозою.

Одним із ключових викликів для культурної політики України є фрагментованість національного культурного простору. Однак стратегічне завдання полягає не в уніфікації культурного простору, що може бути навряд чи можливим на початку ХХІ століття, а в його гармонізації. Це, безумовно, стає значущою проблемою, оскільки питання культурної ідентичності, аналогічно до мовного питання, стає особливо чутливим і часто використовується в політичних цілях, особливо під час виборчих кампаній. Намагання ззовні втягнути Україну у наддержавний культурний простір і зробити її інструментом чужих геостратегічних інтересів, також, відіграють негативну роль.

Збереження культурної ідентичності та розвиток культури стають серйозним викликом в умовах глобалізації, коли культурні, освітні та інформаційні процеси оцінюються за економічними та ринковими критеріями. У цьому контексті країні слід вирішити два ключові завдання: по-перше, збереження та оновлення матеріальної і духовної культурної спадщини та мистецьких традицій; по-друге, забезпечення конкурентоспроможності національного культурного продукту на світовому ринку. Невиконання цих завдань може вести або до втрати власної культурної ідентичності, або до маргіналізації країни у світовому співтоваристві. Таким чином, збереження та оновлення

культурної спадщини у широкому розумінні повинні стати основним напрямком культурної політики.

Іншим ключовим напрямком є підтримка творчих ініціатив на індивідуальному та груповому рівнях з метою сприяння розвитку особистості та громадянського суспільства. Третій ключовий напрямок – ефективна підтримка сучасних культурних індустрій, у тому числі визначення сфер, які можуть швидко та ефективно забезпечити культурний «прорив» України в Європі та світі.

Четвертим визначальним напрямком є забезпечення вільного доступу до національної культурної, освітньої та наукової спадщини для громадян України та всіх, хто виявляє інтерес до України. Особливо важливо забезпечити доступ до культурної спадщини та освітніх матеріалів для молодого покоління, що може бути досягнуто через модернізацію системи освіти у всіх аспектах, включаючи матеріально-технічну та кадрову базу.

При формулюванні культурної політики важливо враховувати, що економічна вигідність у культурному виробництві повинна виступати лише як додатковий, а не основний критерій оцінки культурного продукту. Це особливо важливо, оскільки за таким підходом твори вищого мистецтва, орієнтовані на масовий ринок, втрачають конкурентоспроможність в порівнянні з масовими культурними виробами. Важливо також утримуватися від розуміння культурної сфери як «потенційно конкурентоспроможної галузі, яка діє на засадах ринкового та соціального обміну». Рівень культурного розвитку країни не повинен оцінюватися з точки зору ринкової успішності [2, с.52-53].

Розуміння культурної сфери повинно враховувати, що символами культури стають не необхідності ринку, а асоціації, що визначають культурний простір. Наприклад, якби ринковий успіх був єдиною мірою, японська культура представлялася б виключно аніме та бойовиками. Однак важливо враховувати, що споживачі можуть сприймати культурні продукти через призму їхньої вигідності. При розробці концепції національної культурної політики необхідно бути відкритими до інших культур, розуміти важливість культурних обмінів як ключового джерела культурного розвитку.

Модель культурної політики, яка виникла в радянські часи, продовжує впливати на вітчизняний культурний простір. Початково насичена національно-демократичними гаслами, вона на сучасному етапі розвитку держави прийняла консервативно-провінційний характер в гуманітарній сфері. Подолати відсутність плюралізму можливе шляхом взаємодії з європейським гуманітарним середовищем, де ключовою рисою є багатокультурність. Зокрема, багатокультурність виникає внаслідок значного збагачення іммігрантської обстановки, проте слід враховувати різноманітні меншини, включаючи соціальні, такі як особи з обмеженими можливостями. У Європі вони мають більше можливостей для самореалізації, включаючи задоволення своїх

культурних потреб, порівняно з Україною. В Європі вже прийнята практика залучення представників меншин до суспільних процесів, зокрема, визнання їхнього внеску в створення загального блага. Гостинність і відкритість до різних культур стали визначальними ознаками сили та розмаїття національної культури.

В Європі спостерігаються дві різні моделі щодо вирішення дилеми «меншини чи спільнота». Перша модель, представлена політикою Великої Британії, розглядає суспільство як співіснування різних груп, що призводить до складної національної ідентичності. Це охоплює не лише етнічну ідентичність, але й аспекти, такі як сексуальна, майнова та фізична ідентичність.

Друга модель, прийнята у Франції та Швеції, наголошує на усуненні відмінностей між громадянами однієї країни і надає перевагу зв'язку громадянства над етнічною приналежністю. Згідно з цією моделлю, громадянство визначає національну ідентичність.

Для того, щоб національна культурна політика була успішною і відповідала європейським стандартам, необхідно запровадити механізми, які забезпечать справжнє партнерство між Міністерством культури та стратегічних комунікацій, різними організаціями, що входять до його складу, та громадськістю. Рішення, прийняті в партнерстві, мають більше шансів бути успішно реалізованими. Крім того, цей процес є необхідною складовою громадянського суспільства, що сприяє пробудженню почуття громадянської відповідальності. Фахівці вказують на те, що державне втручання в культурні процеси повинно бути «адекватним» і адаптуватися до змін у життєвих умовах країни [3].

Література:

1. Пересунько Т. В. Актуальність впровадження соціального маркетингу в галузі національної культури України та у просуванні національного культурного продукту. URL: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_7_12.php (дата звернення: 26.04.2025).
2. Здіорук С. І. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналіт. доп. / С. І. Здіорук, О. М. Литвиненко, О. П. Розумна; за ред. С. І. Здіорука. К. : НІСД, 2012. 64 с.
3. Національна культурна стратегія 2015–2025 рр. (проект документа). ДАСУ. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/news/2015_07_15/2015_07_15_02.pdf (дата звернення: 27.04.2025).